

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Державної установи
«Інститут всесвітньої історії
НАН України»
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор

А.І. Кудряченко
«15» травня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ЦІННОСТІ:
МИНУЛЕ Й СУЧАСНІСТЬ

галузь знань: В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»
спеціальність: 032 (В9) Історія та археологія
освітній рівень: третій (доктор філософії)
освітньо-наукова програма: Історія
вид дисципліни: вибіркова
Форма навчання денна
Навчальний рік 2025/2026
Кількість кредитів ЄКТС 3
Мова викладання, навчання українська
та оцінювання залік
Форма заключного контролю залік

Ухвалено Вченою радою
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
(протокол № 3 від 15 травня 2025 р.)

Київ – 2025

Розробники програми:

СОЛОШЕНКО Вікторія Віталіївна – кандидат історичних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»;

МЕТЕЛЬОВА Тетяна Олександрівна, кандидат філософських наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу теорії та методології всесвітньої історії ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України».

I. ОСВІТНЯ СКЛАДОВА

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назва теми	лекц	семін	самот	всього
1.	Тема 1. Проблема культурно-історичних цінностей у сучасній науці.	2	2	2	6
2.	Тема 2. Базові ціннісні системи: витоки, генеза, функціонування.	2		4	6
3.	Тема 3. Культурно-історичні цінності архаїчних і стародавніх суспільств.	2	2	2	6
4.	Тема 4. Культурно-історичні цінності античного Античної Греції і Риму.	2	2	4	8
5.	Тема 5. Ціннісний всесвіт Європи доби Середньовіччя й Ренесансу.	2	2	4	8
6.	Тема 6. Ціннісний ландшафт Модерної Європи.	2	2	4	8
7.	Тема 7. Європейські культурно-історичні цінності як чинник формування Євросоюзу.	2	2	4	8
8.	Тема 8. Культурно-історичні цінності в епоху глобалізації .	2	2	4	8
	Разом	16	14	30	60

**Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
та програмні результати навчання**

Компетентності, якими має володіти здобувач	Програмні результати навчання	Найменування навчальних дисциплін, практик/кількість кредитів/кафедра, що забезпечує
Науково-дослідницькі	Оволодіння дослідницькими навичками та вміннями. Вміння використовувати набуті знання в процесі дослідницької та науково-педагогічної роботи. Оволодіння методиками комунікативного та аксіологічного підходів у реконструкції всесвітньо-історичного процесу.	Культурно-історичні цінності: минуле й сучасність 2 кредити ЄКТС ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
Професійні	Засвоєння базових знань з професії. Здатність до прогнозування напрямів і аналізу результатів наукової діяльності груп і колективів істориків. Спроможність до синтезу та дедуктивного розв'язання теоретичних проблем, що виникають в процесі науково-дослідницької та педагогічної діяльності.	
Соціально-психологічні	Навички роботи у науковому колективі, застосування набутих знань до організації міжособистісного діалогу, взаємодії, розв'язання і профілактики конфліктів у колективі.	

Схема формування оцінки.

Форми оцінювання:

Семестрове оцінювання:

Оцінювання роботи під час лекційних занять : блиць-опитування – 24 бали/14 балів*

Оцінювання роботи під час тестування – 24 бали/14 балів

Контрольна робота – 12 балів/8 бали

* максимальний бал / пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

Підсумкове оцінювання:

Форма оцінювання – ЗАЛК

Максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40.

Оцінюються такі результати навчання:

- Знання сучасних підходів до розуміння місця культурно-ціннісного складника в історії людства та в історичній науці;
- Знання основних концепцій культурно-історичних цінностей та типологізації культурно-ціннісних систем;
- Розуміння закономірностей функціонування та логіки трансформації культурно-історичних цінностей.
- Вміння виявляти характерники культурно-історичних цінностей в конкретних історико-культурних регіонах;
- Вміння аналізувати тенденції, проблеми і перспективи розвитку культурно-історичних цінностей у сучасному світі;

Мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої екзамен вважається складеним – 24 бали.

Необхідна умова допуску до екзамену: слухач не допускається до сесії, якщо під час семестру набрав менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску – 36 балів (14+14+8=36).

7.2. Організація оцінювання:

Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів формують семестрові бали, отримані з усіх тем – бали, отримані під час семінарів (усні опитування); за виконання рефератів / академічних есе; за виконання тестових завдань та бали, отримані під час складання підсумкового контролю за виконання запропонованих завдань.

Продовж семестру оцінюється робота аспіранта: доповідь, реферат, коментарі, доповнення, участь у дискусії. Критеріями оцінювання відповіді під час семінару є:

зміст виступу, повнота розкриття питання 1 бал

структура, логіка викладення матеріалу 1 бал

використання джерел 1 бал

Реферат подається викладачеві на останньому занятті

Критеріями оцінки самостійної роботи є:

глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 20 балів;
тема розкрита неповно 15 балів;
реферат суто компілятивного рівня (не зараховується) 1 бал.

У випадку відсутності слухача з поважних причин відпрацювання та перескаладання робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Рекомендований мінімум для допуску до екзамену – 36 балів.

Шкала відповідності оцінок

Екзаменаційна оцінка є сумою балів поточного, модульного і підсумкового контролю:

Робота на заняттях	Контрольна робота	Модульний контроль (1 модуль)	Іспит/залік	Підсумкова оцінка
5	20	25	50	100

Шкала відповідності

За 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	
90-100	відмінно	5
75-89	добре	4
60-74	задовільно	3
35-59	Незадовільно	2

Анотація змісту нормативних та дисциплін вільного вибору

ППН2 Культурно-історичні цінності: минуле й сучасність

Мета навчальної дисципліни – підготувати фахівців до розуміння ролі і місця культурно-ціннісного складника суспільного розвитку в історії людства, цивілізацій і країн, сформуванню вміння орієнтуватись у ситуаціях ціннісного конфлікту та його конкретно історичних екстраполяцій у всесвітньо-історичному процесі.

Завдання: надати слухачам системні знання з теоретичних і практичних аспектів застосування комунікативного та аксіологічного підходів у сучасній історичній науці; виявити роль культурно-ціннісного складника в цивілізаційному процесі, проаналізувати його історичні трансформації та модифікації на різних етапах історичного розвитку людства та в різних історико-культурних регіонах.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен знати:

- Сучасні підходи до розуміння місця культурно-ціннісного складника в

історії людства та в історичній науці;

- Основну літературу з проблеми функціонування культурно-історичних цінностей в історії та сучасності;
- Основні концепції культурно-історичних цінностей та типологізації культурно-ціннісних систем;
- Закономірності функціонування та логіку трансформації культурно-історичних цінностей.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен вміти:

- Використовувати отримані знання в практичній діяльності;
- Застосовувати науковий досвід сучасної історичної науки при здійсненні власних наукових досліджень;
- Виявляти характерники культурно-історичних цінностей в конкретних історико-культурних регіонах;
- Аналізувати тенденції, проблеми і перспективи розвитку культурно-історичних цінностей у сучасному світі;
- Прогнозувати подальші трансформації та модифікації культурно-історичних цінностей в конкретних історико-культурних регіонах, країнах, можливості ціннісного конфлікту в міжцивілізаційних взаєминах та у взаємодіях між народами та країнами

Зміст дисципліни за темами

Тема 1. Проблема культурно-історичних цінностей у сучасній науці.

Історія проблеми: від Г. Лотце до Ю. Бородая. Плюралізм сучасних методологічних підходів у дослідженні культурно-історичних цінностей: об'єктивіський, суб'єктивістський, соціологічний та постмодерний напрями. Комунікативний та аксіологічний підходи. Культурно-історичні цінності в історичній та культурній антропології.

Тема 2. Базові ціннісні системи: витоки, генеза, функціонування.

Феномен культурно-історичних цінностей як визначальний складник антропосоціогенези. Культурно-історичні цінності та історичні типи суспільств. Цінності базові (В. Лефевр) та цінності екзистенційні (Г. Ховстед, Ф. Тромпенаарс, Ш. Шварц). Цінність спільноти і цінність іншого.

Тема 3. Культурно-історичні цінності архаїчних і стародавніх суспільств.

Комунікативні особливості та культурно-ціннісні інваріанти доісторичного суспільства. Відображення системи культурно-історичних цінностей архаїчного періоду в міфологіях народів світу. Культурно-історичні цінності

Давньосхідних суспільств: Месопотамія, Єгипет, Індія, Китай.

Тема 4. Культурно-історичні цінності античного Античної Греції і Риму.

Специфіка комунікативної ситуації в античному світі і формування культурно-історичних цінностей нового типу. Рефлексія культурно-історичних цінностей античної доби у філософських та правових системах Давньої Греції та Риму.

Тема 5. Ціннісний всесвіт Європи доби Середньовіччя й Ренесансу.

Зміна комунікативної архітектоніки Європи в добу Середньовіччя. Християнство як квінтесенція культурно-ціннісного виміру Європи в Середні віки і специфічний спадкоємець античних культурно-історичних цінностей. Декалог і його ціннісне навантаження. Рефлексія культурно-історичних цінностей середньовічної Європи в мистецтві, літературі, філософії та праві. Ціннісні новації епохи Відродження.

Тема 6. Ціннісний ландшафт Модерної Європи.

Комунікативні новації доби Модерну в Європі і трансформація культурно-історичних цінностей. Характеристика культурно-історичних цінностей доби модерну: активізм, самодетермінація, гуманістичні цінності. Раціоналізація цінностей і формування національних ціннісних підсистем.

Тема 7. Європейські культурно-історичні цінності як чинник формування Євросоюзу.

Європейська єдність: від економіки до культури.

Ціннісні імперативи взаємовідносин «особа – суспільство – держава» в країнах ЦСЄ та їхня динаміка з 70-х рр. XX ст. до сьогодні (на матеріалах соціологічних досліджень EB, WVS, EVS, ISSP, ESS, дослідження Р. Інглгардта).

Тема 8. Культурно-історичні цінності в епоху глобалізації

Теоретичні засади й національні практики культурної політики як моделі збереження й розвитку культурно-історичних цінностей у другій половині XX ст. Політика мультикультуралізму як відповідь на виклики сучасності в добу глобалізації. Особливості національних моделей мультикультуралізму (європейська, американська, канадська, турецька, індійська, японська, південнокорейська та тайванська тощо). Феномен гібридизації європейських культурно-історичних цінностей та його небезпеки. Перспективи культурно-історичних цінностей у добу глобалізації. Маркетизація культурно-

історичних цінностей: позитиви й негативи. Культурно-історичні цінності як інструмент суспільної консолідації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бауэр Сьюзен Уайс. История Древнего мира: от истоков цивилизации до падения Рима / Сьюзен Уайс Бауэр; пер.с англ. – М.: АСТ, 2014. – 988 с.
2. Дюркгейм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії. – К.: Юніверс, 2002. – 423 с.
3. Дюркгейм Э. Ценностные и «реальные» суждения // Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, назначение / Пер. с фр. – М.: Канон, 1995. – С. 286–304.
4. Ковальчук Т. І. Культурний фактор європейської інтеграції на прикладі поступу Європейського Союзу: монографія / Т. І. Ковальчук ; [ред.: Н. Л. Яковенко ; НАН України, Ін-т європ. дослідж.]. — К. : Наук. світ, 2011. — 239 с. — (Єдині в різноманітті). — Бібліогр.: С. 226—234.
5. Культурно-цивілізаційний простір Європи і Україна: особливості становлення та сучасні тенденції розвитку: колективна монографія / [кер. авт. колективу і наук. ред. д.іст.н., проф. А. І. Кудряченко] // Інститут європейських досліджень НАН України. — К. : Ун-т «Україна», 2010. — 405 с.
6. Метельова Т. О. Людина в історії: пошук системних закономірностей / Т. О. Метельова. — К. : Українська кн., 2002. — 448 с.
7. Метельова Т.О. Світоглядно-антропологічні основи західноєвропейської філософії: від архаїки до модерну /Т.О. Метельова. – К.: Українська книга, 2003. – 280 с.
8. Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації: моногр. / керівник авторського колективу і науковий редактор доктор історичних наук, професор А.І. Кудряченко, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К. : Фенікс, 2014. – 444 с.
9. Еволюція цінностей в епоху глобалізації: збірник наукових праць / за заг. ред. О. В. Зернецької / Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2019. – 214 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Айзенштадт Ш. Прорывы «осевого времени»: их особенности и происхождение / Ш. Айзенштадт // Современные теории цивилизаций. — М. : Наука, 1995. — Вып. 3. — 228 с.
2. Герчанівська П. Е. Мультикультуралізм і локальність в історичній динаміці культурних форм / П. Е. Герчанівська // Мультиверсум. Філософський альманах : [зб. наук. праць] / [гол. ред. В. В. Лях]. — 2011. — Вип. 2 (100). — С. 121–131.
3. Берк П. Популярна культура в ранньомодерній Європі [Текст] : пер. з англ. / П. Берк. — К. : УЦКД, 2001. — 352 с.
4. Гидденс Энтони. Неспokoйный и могущественный континент: что ждёт

Європу в будучем? /Энтони Гидденс; пер.с англ. – М.: Изд.дом «Дело» РАНХиГС, 2015. – 240с.

5. Гриценко О. А. Культура і влада. Теорія і практика культурної політики в сучасному світі [Електронний ресурс] / О. А. Гриценко. — Режим доступу : http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_1_1_1.php.

6. Європейські культурно-історичні цінності: ретроспектива і перспектива: зб. наук. пр. / за заг. ред. О. В. Зернецької // Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2018. – 184 с.

7. Коцур Л. Трансформації в культурному просторі незалежної України: уроки перших трьох десятиліть // Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 62, том 1, 2023. С. 26 – 32.

8. Культурно-цивілізаційний простір Європи і Україна: особливості становлення та сучасні тенденції розвитку / За заг. ред. А.І.Кудряченко // Кол. моногр. - Інститут європейських досліджень НАН України. - К.: Університет «Україна», 2010. - 405 с.

9. Метельова Т. О. Український культурно-світоглядний простір та його європейські конотації: аксіологічний вимір / Т. О. Метельова // Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього. — К. : «Фенікс», 2009. — 542 с. — С. 462—476.

10. Метельова Т. О. Вплив європейських ціннісно-ідеологічних засад на позицію країн Європейського Союзу щодо територіальної цілісності пострадянських країн. // Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору: монографія за ред. к. і. н., доц. А.Г. Бульвінського – К. : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020. – 560 с. С. 79 – 96.

11. Сучасні європейські культурно-історичні цінності в контексті викликів глобалізації: моногр. / кер. автор. колективу і науковий редактор д.і.н., професор А.І. Кудряченко, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К. : Фенікс, 2014. – 444 с.

12. Тарасюк Л.С., Тимошенко Т.С. Формування культурних цінностей та ідентичності через міфологічні уявлення // Культурологічний альманах. – № 4, 2024.

13. Inglehart R. Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies / R. Inglehart. — N.-Y. : Princeton University Press, 1997. — 453 p.

14. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture / R. Robertson. — London ; Thousand Oaks (Ca.) : Sage Publications, 1992. — 224 p.

15. Global History. Conceptual History / Preface V. A. Smolij, A. I. Kudryachenko: Global history is a modern trend in historical research. K.: 2022.

16. Kremen, V.H. та Ilin, V.V. (2022) Philosophy of Human-Centrism in the System of Anthropological Studies. Anthropological Measurements of Philosophical Research (21). с. 5-14.

17. Poshedin, O.I. та Kashchuk, K. (2023) The influence of the decommunization policy on the formation of Ukrainian national identity. Journal of Liberty and International Affairs (9(1)). с. 364-373.